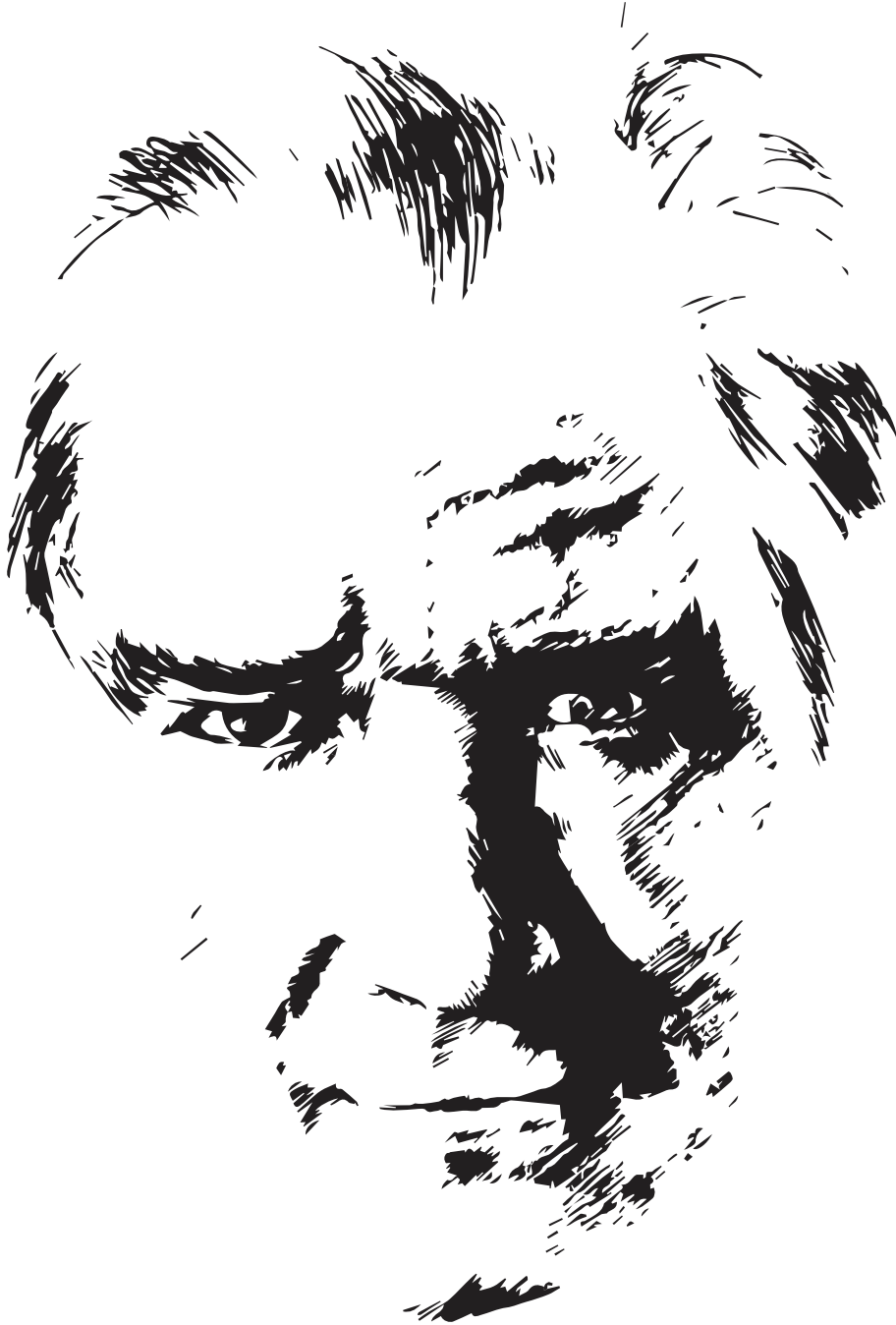

Düşünüm

Sayı 1 / Eylül 2017

U.Ü. Atatürkü Düşünce Topluluğu

**BEN GEREKTİĞİ ZAMAN EN BÜYÜK HEDİYEM
OLMAK ÜZERE TÜRK MİLLETİNE
CANIMI VERECEĞİM**

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün bizlere mirası olan cumhuriyetimiz, O'nu yitirීමimizle birlikte dipsiz bir bataklığa saplandı sanki. Durmaksızın artan bir ivmeyle gericiliğin, yayılmacılığın, yoksulluğın, tembelliğin ve ahlaksızlığın karanlığında eriyip tükeniyor. Yurdumuzu tüketenlerin alaylı gözleri, halkın mağrur bakışlarıyla kesişiyor. Aydını, öğrencisi, emekçisi; içi alaz alaz yansa da dili tutulmuş, elleri bağlanmış gibi bekliyor.

Atatürkçü Düşünce Topluluğu olarak, her türlü olanaksızlığa karşı bu gidiş tersine çevirmeyi, özbeöz sorumluluğumuz sayıyoruz. Bu karşı çıkışımızın yöntemini belirlerken gerçekçi, tutarlı, bilgili ve direktken olmamız gerektiğini biliyoruz.

Yalnızca eylemde bulunarak, yürüyerek, slogan atarak; benzer düşüncede olduğumuz insanlarla bir araya gelip karşılaştığımız olaylara atıp tutarak bu sıfatlara sahip olamayacağımızın da bilincindeyiz.

Üzerimizdeki karanlığın ancak bilimle, sanatla, felsefeyle ve bunları temel alan her türlü düşünsel eylemle aydınlatılabileceğini görüyoruz. Dolayısıyla her türlü öznel varoluşun temeli olan üretme eyleminin içinde bulunmayı, özlem duyduğumuz aydınlık günlere ulaşmanın zorunluluğu sayıyoruz.

Seçkin ve yetkin bireylerin ortak özelliği olan üretme alışkanlığını üniversitemize kazandırmak istiyor, bu uğurda çalışıyoruz. Kurtuluşumuzun olanca yöntemi, bundan ibarettir.

“Eğer bir milletin kurtarıcıya gereksinimi yoksa artık millet olmuştur. Sakın kurtarıcı bekleme; yoksa sana karşı olan vazifemi yapamadım sayarım.”

Mustafa Kemal Atatürk

ADİLE NAŞİT

Bizim aile filminin çekimlerindeydik. Halit Akçatepe ile Münir Özkul, aralarında konuşup gülüşüyorlardı. Tarık Akan da oturmuş bir köşeye, dalıp dalıp gidiyordu. Yanına gittim, çok samimi değildik, çorba içme saatiydi, çorba içtik. Hayırdır dedim, zor da olsa anlatmaya başladı:

"Mühendislik fakültesindeyken, okula yakın bir yerde bir matbaacı arkadaşım vardı. Cebinden kitaplar basar, insanlar okusun diye uğraşır. Bugün gelirken ona rastladım. İşleri bozulmuş, kapatmak zorunda kalacakmış dükkanı.." dedi.

Çekimler iyi gidiyordu. Münir'in yanına gittim. Durumu anlattım. Yevmiye usulü çalışıyorduk, ne yapacağımızı da çok bilemediğimizden, bekledik. Belki elimizden bir şey gelirdi. Münir, bunu epey dert edindi. Hani o can alıcı sahne var ya, Münir'in o güzel tiradı. Hani Saim Bey'in kapısından içeri girer, *'sen değil, ben büyüğüm ben..'* diye noktalar.. İşte o sahnede, herkesin eli ayağı buz kesti. Yarım saat bir sessizlik oldu.

Gün bitti, yevmiyeler dağıtıldı. O gün ne olduysa, hepimiz 3'er yevmiye aldık. Münir 10 yevmiye almıştı. Herkes aldıklarını bir araya getirdi, topladık, Tarık Akan'a uzattık. Kabul etmedi. Zorla kabul ettirdik. Beraber gidip matbaadaki işler düzeline kadar, her gün biraz daha destek olduk..

Ve bugün, Tarık'ın vesilesi ile o matbaa hâlen çalışıyor. Ve geçtiğimiz gün, 20 bin adet kitap basıp, tüm ülkedeki okul kütüphanelerine yolladı.

Kitap mı ?

" **Nutuk** "

Adile Naşit

21.06.1985

Can Aslan ile söyleşisinden

VATANDAŞ TÜRKÇE KONUŞ!

"Yaşamda, onsuz yapamayacağınız bir şey var mı?" sorusuna verilebilecek en güzel yanıtlardan biri iletişimidir kuşkusuz. İnsanlık, var olduğu günden bu yana iletişim olanaklarını geliştirmenin yollarını aradı. Bu arayış, uluslara kendi dillerini kazandırdı. Yaşadıkları olayların, coğrafyanın; zamanla gelişen sanatsal katkıların ışığında, yepyeni bir kavram doğmuş oldu: anadil.

Gözümüzü açtığımız ilk andan bu yana etkisinde bulunduğumuz; ancak yalnızca görüp geçirdiğimiz yaşantımızı değil, bütün bir ulusal birikimi içinde barındıran Türkçe, bizim anadilimizdir. Atasözleriyle, deyimleriyle, sözcük oyunları, sözvarlığıyla alabildiğine varsıdır. Ünlü Türkbilimci Jean Deny, konuya şöyle değinir: "*Türk dilini, biz ünlü bilginlerden oluşmuş ortak bir kurulun, ortak çalışmasının ürünü gibi düşünmek gerekir. Ancak böyle bir kurul bile Tatar bozkırlarında kendi başına kalan ve kendi içgüdüleriyle bu dili yaratan insan aklının yerini alamaz.*"

Böylesine işlek yapısı ve güzellikleriyle gözümüzü kamaştırırsa da aynı zamanda belki acunun(dünya) en şanssız dili. Yüzyıllardır kaldığı baskılar sonucunda bir türlü erişip serpilememiş; yalnızca sözlü sanatla varlığını sürdürmeye çalışmış. Pek çok açıdan gelişemeyip yalın kalsa da sözünü ettiğimiz ussal yapı, dilimizin özünü korumuş. Bugün bizlere, onu bir bilim ve sanat diline çevirme olanağı vermiş.

Ne yazık ki insanımız, dudaklarının arasındaki değerini bilmiyor. Bilenlerinse önemli bir bölümü, bunu önemsemiyor. Şunu kabul ediyorum: okullarımız, dilimizin gücünü bizlere gösteremiyor. Dilimizle ilgilenmemizi sağlayamıyor. İlgisizliğin asıl nedeni, elbette budur. Ancak yine de bu umursamazlık, hepimize zarar veriyor. Bu ilgisizliğin aşılamayacak bir engel olmadığını Atatürk, 1932'de başlattığı Dil Devrimi ile kanıtladı. Dikkat ederseniz yaptığı demedim, başlattığı dedim. Tıpkı, tikel anlamda diğer devrimler gibi, bu devrim de bitmemiştir, bitmeyecektir.

Atatürk'ün ölümünün ardından gelen yönetimler, ülkemizin özdeksel(maddi) gereksinimlerine yönelip tinsel(manevi) gereksinimlerini yok saydılar. Bu durum sanatsal etkinliklerimizi, ekincimizi(kültür), doğal olarak dilimizi de kötü anlamda etkiledi. Kendi değerlerinin bilincinde olmayan toplum, bütünüyle yabancı olan ekinçlerin etkisinde kalıp bunların karşısına kendi ekincini koyamayınca kendisini küçük görmeye, aşağılamaya başladı.

Güncel her alanda yaşanan bu durumu, konumuzdan sapmamak için yalnızca dilimiz üzerinden inceleyeceğim.

Atatürk'ümüz, bu "eziklik" duygusunun ne kötü bir bela olduğunu biliyordu. Bu nedenle devrimleri yalnızca özdeksel değil, aynı zamanda tinsel nitelikteydi; öyle ki ulusumuza övünç aşılama adına Türk Tarih Tezi, Güneş Dili Kuramı gibi çalışmalara öncülük etti. Bunların geçerlilikleri bambaşka bir tartışma konusu. Söylemek istediğim: Atatürk'ün, Türk halkına gerekli özgüveni, ulusal değerler ışığında aşılama çalışmış olması. Çünkü O, daha kendi değerlerine bile saygı duymayıp korumayan bir ulusa, diğer ulusların da saygı duymayacağını, küçümseyeceğini biliyordu. Biraz düşünersek, bugün yaşadığımız da tam olarak bu değil midir?

Üstelik bu konuya, yani Türkçenin içinde bulunduğu sorunlara eğilen ilk kişi Atatürk değil. Bunu yapan pek çok kimse var. Bu tarihsel süreci izleyebilmek için öncelikle Türkçe'nin gelişimini incelemeliyiz. "*8. yüzyılda Türklerin Müslüman olmasından sonra ibadet ve bilim dili olarak Arapça, sanat dili olarak Farsçanın kullanılmaya başlanmasıyla zamanla Türke ihmal edilerek adeta unutulmaya yüz tutmuştur.*"

"Türk dilinin uğradığı ilk önemli değişim, Osmanlı yönetici sınıfının dinsel snobizminin sonucudur. Türk dilini çok sayıda Arapça ya da Farsça sözcük ve kural istila etmiştir. Bu durum ince; ama karanlık ve yapay bir tümce yapısı ortaya çıkarmıştır.", "İslamiyetin kabulünden sonra Türkçe'ye yerleşmeye başlayan Arapça ve Farsça sözcüklerin oranı, Karahanlılar döneminde Kutadgu Bilig'de %1-2 iken, 200 yıl sonra yazılan Atabetü'l Hakayık'ta bu oran %20-26'lara çıkmıştır. Arapça ve Farsçanın oranı, Türkçeye ağırlık veren halk şairi Yunus Emre'de %13 civarındayken Divan şairi Baki'de %65, Nefi'de %60, Nabi'de %54'tür. Arapça, Farsça oranı Tanzimat şairi ve yazarlarından Namık Kemal'de %62, Şemsettin Sami'de %64, Ahmet Mithat'ta %57, İttihat ve Terakki döneminde Ziya Gökalp'te %57'dir."

Anadolu'da, yönetimde bunlar yaşanırken Türkçeyi kullanmayı sürdürenler de vardı: "Kırşehirli Aşık Paşa - Garibname (1330), Hoca Mesut - Süheyl ve Nevbahar (1350), Fahri - Hüsn-ü Şirin (1367), Şeyhoğlu Mustafa - Hurşitname (1387), Hamzavi - Hamzaname (14. yüzyıl), Beypazarlı Mazaoğlu Hasan - Cenadik Kalesi Cengi (15. yüzyıl), Şeyh Bedrettin (14. yüzyıl), Aşık Kerem (16. yüzyıl), Pir Sultan Abdal (16. yüzyıl), Aşık Garip (17. yüzyıl), Karacaoğlan (17. yüzyıl), Dadaloğlu (18. yüzyıl), Erzurumlu Emrah (19. yüzyıl), Bayburtlu Zihni (19. yüzyıl)."

Kullanmakla kalmayıp yüksek bir bilinçle Türkçeyi, içinde bulunduğu durumdan kurtarmaya çalışanlar da oldu. Örneğin Ali Şir Nevayi. Kendisi, Farsçanın Türkçe üzerindeki etkisinden rahatsız olmuş; ve örnekler vererek Türkçenin, Farsça üzerindeki üstünlüklerini göstermiştir. Kendisinin şu beyti oldukça anlamlı:

**"Türk nazmında çü min tartıp alem,
Eyledim ol memleketi yek-kalem."**

Bu beyti bugünkü Türkçeye şöyle aktarabiliriz: "Ne zaman ki ben Türk şiirinde bayrak yükselttim, o zaman bütün memleketi birleştirdim.". Nasıl birleştirdiğini, Ahmet Caferoğlu şöyle anlatıyor: "Ali Şir, yürüttüğü davanın semerelerini göremediye, ölümünden sonra binlerce kilometrelerden, İran'dan, Türkiye'den, Azerbaycan'dan, Suriye'den, Hindistan'dan, Herat'tan akın eden yüzlerce şakirdi, onun kurduğu edebiyat mektebini ve edebi Çağatay şivesini, Türklüğün her köşesine kadar götürdüler. Osmanlı edebiyatının Amed-i Dai, Karamanlı Nizami, Bahti, Amri, Dukakinzade Ahmet, Za'fi, Fuzuli, Katibi mahlash Seydi Ali Reis,

Nedim-i Kadim, Fasih Ahmet Dede, Nedim, Şeyh Galip, Muvakkıtzade M. Petrev gibi şairleri Çağatayca şiirler yazmaya başladılar."

14. yüzyılın önemli ozanlarından, Garibname adlı dev yapıtın yazarı Aşık Paşa, şu dizelerle derdini anlatmış:

**"Türk diline kimse bakmazdı,
Türlere hergiz(asla) gönül akmazdı;
Türk dahi bilmezdi o dilleri,
İnce yolu, ol ulu menzilleri.
Bu Garibname anın(ondan) geldi dile,
Kim bu dil ehli dahi ma'ni bile."**

Halk arasında bunlar olurken Osmanlı, yanlışlarını yavaş yavaş düzeltmeye başladı. Bilindiği gibi Osmanlı'da medreselerde Türkçe kullanılmazdı. İlk kez 1773'te kurulan Bahri Hümayun'da (Deniz Harp Okulu) Türkçe dersler verildi. Bu ilk adımın ardından Türkçe, kısıtlı da olsa eğitim dili olarak kullanılmaya başlandı. 1876'da yayımlanan Kanuni Esasi ile birlikte devlet memurlarına Türkçe bilme yükümlülüğü getirildi. Böylelikle Türkçe, Osmanlı'nın resmi dili oldu. 2. Meşrutiyet döneminde ise artık dilde arılaşıma konuşulur oldu, bunun da başını Genç Kalemler, Türk Yurdu, Yeni Mecmua gibi gibi dergiler çekti.

Görüldüğü gibi dil bilincimizin gelişmesi, sanıldığından çok daha köklüdür. Prof. Dr. Doğan Aksan, konuyla ilgili şöyle diyor: "... *insan olarak anadiline, koparılamayacak bağlarla bağlıyız. Türk olarak da çok eski, çok güçlü, anlatım olanakları sınırsız ve zengin bir dil konuşmakla övünebiliriz. Bugün kültür dili sayılan, dünyada çok konuşulan dillerden birçoğunun, bizimki kadar eski bir geçmişi yoktur.*" . Feyza Hepçilingirler ise haklı olarak şu soruyu yöneltiyor: "*Orhun Yazıtları dikildiğinde İngilizce, Fransızca gibi diller yoktu henüz. Türkçe ile anıtlar dikildiğinde bulunmayan diller, bugün dünya dili haline gelmişse bu dilin kendisinden mi kaynaklanır, işlenip zenginleştirilmiş olup olmamasından mı?*"

Gelelim dil devrimine. Yukarıda değindiğim gibi Atatürk, ulusal kimliğin oluşumunda Türk diline büyük önem veriyordu. Bunun ilk adımı, Türkçenin yapısına en uygun abece olan Latin kökenli Türk abecesinin onanması oldu. Ardından 12 Temmuz 1932'de Türk Dil Kurumu kuruldu. TDK'de dil kurultayları düzenlenirdi, Atatürk bunlara şahsen katılırdı. Katılmakla kalmaz, süreklileri notlar tutar, dille ilgili yazılar karalar; ve bunları dilbilimcilere denetletirdi.

Atatürk'ün Türkçe uğraşı, sözde bir uğraş değildi. Bu işe özenle eğilirdi. Hatta 2. Türk Tarih Kongresi'nde Prof. Pittard'ın eşine "*Bir sözcüğün kökenini bulduğu zaman duyduğu mutluluğun, Sakarya Savaşı'nı kazandığı zamanki mutluluğuna eşit olduğunu*" söylemişti. Gerçekten de Atatürk, yabancı olduğu sanılan sözcüklerin aslında Türkçe kökenli olduklarının kanıtlanmasıyla yakından ilgilenmiş; kültür, elektrik, tedavi gibi sözcüklerin Orta Asya kökenli olduklarını kanıtlamıştır. Bunun yanında dilimize yeni pek çok sözcük kazandırmıştır. "Geometri" kitabını ansak yeterli olur sanırım. Ayrıca 150 sözcükten oluşan Türkçe - Mayaca bir sözlük hazırlamıştır.

Ortadoğu tarihçisi Bernard Lewis'in Dil Devrimi'ne ilişkin değerlendirmesi şöyle: "*Son dönem Osmanlı üslubunun o ağıdalı ifadelerinin kısmen budanması kesinlikle gerekliydi. Arapça ve Farsça deyiş ve tabirlerin olduğu gibi kullanımı, kuşkusuz katiplerin ve saray şairlerinin artık oyuncuğı olmaktan çıkmış olan bir dilde devam edemezdi. Zira bu dil şimdi eğitilmiş, modern ve ilerlemekte olan bir milletin iletişim aracıydı.*" Ancak Atatürk'ün ölümünden sonra, her devrime olduğu gibi Dil Devrimi de yarım kaldı. 1945 yılında anayasanın öz Türkçeleştirilmesiyle belki simgesel bir utku kazandı.

yeniden 1924'teki özgün metnine çevrildi. Bundan sonra, yönetenlerimiz tarafından adeta unutulmuş Dil Devrimi, TDK'nin bağımsızlığını yitirşinin ardından karşı devrimle baş başa kaldı.

İnsanımızın büyük bir kesimi, dilimizin yeterince sözcük bulundurmadığını, diğer dillerin karşısında yeğni(zayıf) kaldığını düşünür. Örneğin Arapça ya da İngilizce'nin, dilimizden kat kat üstün olduğunu sanır. Yukarıda belirttiğim gibi bunun temel nedeni: ulusal bilinç eksikliği, dar anlamdaysa dil bilinci eksikliğidir. Ancak önümüzde yadsıyamayacağımız gerçekler var. Bilim, acunumuzu sıradışı bir hızla değiştiriyor ve bu hız, her geçen gün ivmeleniyor. Dolayısıyla hemen her gün yepyeni kavramlar ortaya çıkıyor. Geçmişten beri süregelen bir durum bu. Ortaya çıkan bu yeni kavramlar, dilimize doğrudan sökün etmiş ve etmekte. Günümüzde kullandığımız pek çok sözcüğün aslında Türkçe değil de başka bir dilden alınmış olduğunu gören insanlar, dilimizin yetersiz olduğu gibi bir yanılgıya kapılıyorlar. Yalnızca sözcükler de değil, bu yanılgı öyle bir durumdaki, örneğin: "Yabancı dillerde bir sürü zaman var, bizde yalnızca beş tane var." gibi saçma sapan ve gerçekle hiç ilgisi olmayan düşünceler, toplum tarafından kanıksanmış.

Burada söylemek istediğim, "Kökü Türkçe olmayan tüm sözcükleri çöpe atalım!" değil. Bunun gerçekçi bir erek(hedef) olmadığını düşünüyorum. Dillendirmek istediğim iki nokta var:

İlki şu: artık yabancı olduğu bile anlaşılmayan doğu kökenli pek çok sözcüğümüz var; ancak neden onlarla yetinelim? Neden kullandığımız o sözcüklerin, aynı zamanda Türkçe karşılıklarını da bilip kullanmayalım? Eğer Türkçe bildiğini iddia eden biri, daha önce karşılaşmadığı bir öz Türkçe sözcük görüyor ve anlamını çıkaramıyorsa ya da kafasından yeni sözcükler türetemiyorsa o kişi, Türkçeye sandığı kadar egemen değil demektir. Bu bir bilgi eksikliğidir, üzerine gidilmeli ve çözümlenmelidir.

İkincisi ise batı kökenli sözcüklerden tam anlamıyla kurtulmak. Halihazırda pek çok yabancı sözcük günlük konuşma dilimize girmişken, her gün bunlara yenileri ekleniyor. Bunun tek nedeniyse yukarıda değindiğim gibi bilgisizlik. Sözcük türetmeyi bilmiyoruz. Bu nedenle hiç gerek yokken, çok basit sözcükleri dilimize sokuyoruz.

Bu durum, özellikle "entellektüel" anlamda yaşanıyor. Sözelimi yazarlarımız, "radiation" sözcüğünü "radyasyon" olarak yazınca onu Türkçe'ye çevirdiklerini

sanıyorlar. Bu ve bunun gibi sayısız örnek, Türkçe terimlerin dilimize yerleşmemesinin, dolayısıyla Türkçe'nin bilim, sanat ve felsefe dili olamamasının nedenlerini anlatıyor.

Yapmaya çalıştığımız, bu gidişe karşı bir bilinç yaratmak. Türkçe'deki herhangi bir yanlış kullanım, hepimizi rahatsız etmeli. "*Yaratıcılık kişinin, ulusun ve toplumun en derinliklerinden gelen bir güçtür. Bu gücün gelişmesindeki en önemli etken ise kişiliğin ve kültürün derinliklerinden gelen serbest çağrışımı sağlayacak olan anadildir.*" . Doğru Türkçeyle desteklenmiş ulus temelli toplumsal bilinç, konunun temeli olan çürük eğitim dizgemizin(sistem) yeniden yapılandırılması için en önemli etken olacaktır.

YAYILMACILIĞIN DOĞUŞU!

Yayılmacılık nedir anlamak için, uygarlığın gelişim evrelerine kısaca göz atmak gerek. Ayrımına varılması gereken nokta bu yazının, Avrupa'nın ve oradan göç edenlerin gelişimini inceleyeceği. Biz yayılmacılık(emperyalizm) nedir, onu öğrenmeye çalışıyoruz. Yayılmacılığın doğum yeri ise Avrupa. Dolayısıyla ilk önce o coğrafyanın tarihini, toplumsal ve iktisatsal yapısını incelemek gerekir.

Ufak bir zaman çizelgesi hazırlarsak, üretim biçimlerinin ilki olarak kölelik düzenini görürüz. Bu düzen, Roma İmparatorluğu zamanında düzgünce işliyordu. Devlet büyük bir güçtü, halkı üzerinde egemendi. Ancak parçalanmasının ve sözcüğün tam anlamıyla işgal edilmesinin ardından, büyük bir yetke boşluğu doğdu anakara üzerinde. İnsanlar, korunmak ve beslenmek için birer güce gereksinim duydular. Bunun üzerine derebeyleri ortaya çıktı, derebeylik dizgesi(sistem) kuruldu. Devletlerin içerisinde güçlü bir konuma eriştiler, kırallarla güç yarışına girdiler.

Bunun ardından Avrupa'nın yükselişine tanık oluyoruz Yenidendoğuş'la(Rönesans) birlikte. Evet, etkilerinin halka yayılması Aydınlanma Dönemi'ne dek gerçekleşmedi; ancak belli bir sınıfın yükselişini kotarmayı başardı: kentsoylu(burjuva) sınıfı. Yenidendoğuş'un ışığıyla yıkanıp, tecimle günden güne berkinen bu sınıf önce derebeylerinin, ardından tekerkliğin(monarşi) iktisat üzerindeki egemenliğini reddetti; ve acun tarihinin en büyük devrimlerinden birini gerçekleştirdi: Fransız(Fransız) Devrimi. Egemenliği ele geçiren kentsoylular, doğal olarak kendi düşüncülerini(ideoloji) yaymaya başladılar.

Kuşkusuz bu sınıfın oluşumunda, iktisatsal gelişmelerin payı da asla yadsınmaz. Acun(dünya) tarihi bize öğretiyor ki insanlar arasında var olan bütün ilişkilerin, yaşanan tarihsel ilerlemelerin temel belirleyicisi: üretim biçimleridir. Daha doğrusu üretim biçimlerinin oluşturduğu iktisatsal yapıdır. Kentsoylu sınıfının güçlenmesi demek, evrensel para döngüsünün yavaş yavaş yine bu sınıfın eline geçmesi demektir. Kentsoylu içine parayı denetlemenin yolu tecim; ve anamal(sermaye) birikimiydi. Bunun bilincine varan devletler, akçalı(mali) anlamda güçlenmek adına sıkı bir devletçilik uyguladılar (merkantilizm). Bu yönlemin amacı, kentsoyluların ve erkin(hükümet) kendi halklarını sömürerek varsillaşmasıydı. Başarılı da oldu, merkantilist ülkelerde büyük anamal birikimleri oluştu. Bunların değerlendirilmesinin en iyi yoluysa devletlerin birbirleriyle tecim yapmalarıydı ki alıcıları çoğalsın, daha çok para kazansınlar. Daha çok para kazanmak içine daha çok işlenmemiş özdek(hammadde) ve erkinci(liberal) bir düşüncü gerekiyordu. Erkinci düşüncü, tecimin yaygınlaşması için gönenç ülkeler arasında "özgür" bir ortam sağlayacaktı. Bu gereksinimleri karşılayıp artık gelişmeye başlayan ülkeler, sömürgecilik düzenini başlattılar.

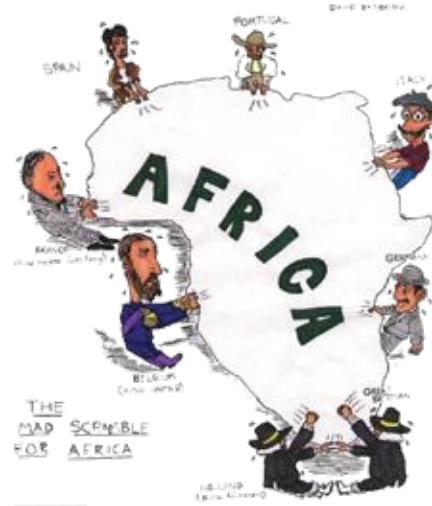
Sömürgecilik sonucunda erkinciler, artık yalnızca kendi halklarını değil; koca acunu yemeye başladılar. 1. Acun Savaşı'ndan hemen önce yeryüzünün $\frac{3}{4}$ 'ü sömürgeydi. Bu koca sömürge imparatorluğunun getirisi yeniden; ama bu kez inanılmaz büyüklükte bir anamal birikimi oldu. Bunun üzerine artık yalnızca ürünlerin değil, anamaların da dışsatımını gerçekleştirmeye başladılar; kendi kentsoyluları aracılığıyla. Hem işlenmemişlere daha yakın oldular, hem ucuz iş gücü kazandılar, hem de küçük devletler üzerindeki egemenliklerini katladılar.

Kuramsal olarak erkinci düşüncü, tam anlamıyla özgürlüktür. İnsanlara eşit koşullar sunar ve erkin yarışımı(serbest rekabet) önerir. Dolayısıyla tekelliliğe doğrudan karşıdır. Ancak 19. yüzyılın sonlarında gördük ki işler sanıldığı gibi değil. Başlangıçta pek çok kişinin bu yarış içinde bulunmasına karşın zaman ilerledikçe büyük erkinciler, küçükleri yutmaya başladı; ve tekellilik bütün acuna yayıldı. Burada küçük bir ekleme yapmakta yarar var. Erkinciliğin tarihsel sonuçları bize şunu gösterir: erkincilik ve onun iktisatsal yöntemi anamalcılık(kapitalizm), son derece tutarsızdır. Dayandıkları temel, özgür bir tecim ortamı ve tekellilik karşıtlığıyken sonuçları, oluşturulan kuramların(teori) tam tersini gösterdi.

Birkaç yayılcı ülkenin kentsoylu ve yönetici sınıfı dışında özgür olan kalmadı; tekellilik doğdu.

Bizler de tekellilik devletleri yayılcı(emperyalist) olarak adlandırdık; çünkü bütün amaçları, tekellerini her yere yaymak oldu. Tekelliliğin en büyük örneği "Güneş Batmayan İmparatorluk" İngiltere; en büyük sonucuysa 1. Acun Savaşı oldu. Sömürge savaşına siyasal birliklerini erken tamamlayamadıkları için geç katılan Almanya ile İtalya, yayılcıların önündeki pastadan büyük paylar istediler. Avusturya veliahdının vurulması öyküsünü bir yana bırakıp gerçekçi nedenlere odaklanırsak görürüz ki dört yıl süren kanlı savaş, yayılcıların arası bir pazarlıktan öte değildi.

Anlattıklarım, yayılcılığın doğuşunun çok kısa ve olabildiğince açık bir özetidir. Bugün içinde bulunduğumuz konum, 19.yüzyılın sonundan çokta farklı değil. Tek ayırım, yayılcılığın kullandığı yöntem. Türk Devrimi'nin yüzlerine çarptığı tam bağımsız Türkiye Cumhuriyeti, yayılcı devletlerin yenilebileceğini bütün acuna kanıtladı. Sömürülen uluslar, utkumuzu(zafere) görerek uyanmaya, başkaldırmaya başladılar. Yayılcıların hemen uyum sağladılar bu duruma. 2. Acun Savaşı'nın ardından çok daha sinsi yollar buldular. Artık silahla değil, parayla kuruyorlar sömürgelerini.

“En büyük düşman, düşmanların düşmanı, ne falan ne de filan milletler. Bilakis bu, adeta her tarafı kaplamış ve salanat halinde bütün dünyaya hakim olan kapitalizm afeti ve onun çocuğu olan emperyalizmdir.”

M. Kemal ATATÜRK

SÖYLEV!

"1919 yılı Mayıs'ının 19;uncu günü Samsun'a çıktım. Ülkenin genel durumu ve görünüşü şöyleydi..."

Nasıl da tanışız bu sözlerle değil mi? 15 Ekim 1927 günü başlayıp kamutaydaki(meclis) söylevi tam 6 gün süren Türk Devrimi'nin tarihçesi, Mustafa Kemal Atatürk'ün bizlere bıraktığı kalıtlardan yalnızca biri. Salt bizim adımıza değil, bütün insanlığın yararına yapılmış; bir devrin en içten değerlendirmesidir belki de. Nutuk'u yazması 3 aydan uzun sürmüştü; yazdığı her 10, 15 sayfada çevresindekilerin düşüncelerini almış, olabildiğince kusursuzlaştırmaya çalışmıştır Atatürk. Bizler de onun büyük önem verdiği bu yapıtını incelemek, dönemin koşullarını da gözler önüne sererek değerlendirmek gereği duyduk. Bu yazı, işte bu dizinin başlangıcıdır.

"Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu grup, 1. Dünya Savaşı'nda yenilmiş, Osmanlı ordusu her tarafta zayıf düşürülmüş, şartları ağır bir ateşkes antlaşması imzalanmış. Büyük savaşın devam ettiği uzun yıllar boyunca millet yorgun ve fakir bir durumda. Millet ve memleketi 1. Dünya Savaşı'na sürükleyenler, kendi hayatlarını kurtarma endişesine düşerek memleketten kaçmışlar. Saltanat ve hilafet makamında oturan Vahdettin soysuzlaşmış, şahsını ve tahtını koruyabileceğini hayal ettiği alçakça tedbirler araştırmakta. Damat Ferit Paşa'nın başkanlığındaki hükümet aciz, haysiyetsiz ve korkak.

Ordunun elinden silahları ve cephanesi alınmış ve alınmakta.

İtilaf Devletleri, ateşkes antlaşmasının hükümlerine uymayı gerekli bulmuyorlar. Birer bahane ile itilaf donanmaları ve askerleri İstanbul'da.

Bundan başka, memleketin her tarafında Hıristiyan azınlıklar gizli veya açıktan açığa kendi özel arzu ve maksatlarını gerçekleştirmeye, devleti bir an önce çökertmeye çalışıyorlar."

Nutuk'un yazılış biçimi çok önemlidir; çünkü bize bir yöntem verir. Sırası geldikçe bu yönteme değineceğim. Şimdilik şunu söyleyebiliriz ki Atatürk'ün yaptığı ilk iş, önündeki sorunu tanımak ve çözümlenektir. Atatürk'ün çok öz biçimde özetlediği ülkenin anlık durumunu biraz açalım.

Değerlendirmemize Osmanlı Devleti'nin çöküşüyle başlamakta yarar var. Tarihçiler, Osmanlı'nın o sınır tanımaz gücünü yitirini 16. yüzyılın sonu olarak belirtirler. Bir yandan İran'la savaşmayı sürdüren Osmanlı, bunun yanında 1593-1606 yılları arasında Avusturya ile savaşmak durumunda kaldı. Osmanlı silah teknolojisinin geri kalmışlığı, bu savaşta açık seçik ortaya çıktı. *"Doğu denizlerindeyse Portekizlilerin cüsseli gemileriyle karşılaştılar."* Osmanlı savaş gücünün bu düşüşü, yüzyıllar boyunca devleti zor durumda bırakacaktı.

Kuşkusuz gerilemenin nedenleri süel(askeri) olaylarla sınırlandırılmaz. Siyasal, toplumsal ve ekonomik nedenlerle de karşı karşıyayız. *"Klasik Osmanlı padişahlık otoritesi eski anlamını kaybetmiş, yüksek otorite Harem'in kontrolü altına düşmüştür. Gelişmenin başlıca nedeni, tahta varis olarak çıkacak şehzadelerin haremde tutulmaları, yan kafes yöntemi olarak tespit edilebilir. Tarihin bir cilvesi olarak bu dönemde tahta çıkan sultanlar ya çocuk yaşta(1. Ahmed, 4. Murad, 4. Mehmed) yahut akıl ve iradesi zayıf (1. Mustafa, 1. İbrahim) yahut genç ve deneyimsiz (2. Osman) kişiliğe sahiptirler. Bu durumun sonucu olarak, Harem'in hakimi olan valide sultanlar, darüssaade ağaları gerçek*

otoriteyi ellerine geçirmiş bulunmaktadırlar. Veziriazamlar padişahın mutlak vekili olmaktan uzak kalmışlar; sonuçta bir otorite zaafı, boşluğu ve kararsızlığı ortaya çıkmıştır. Bu koşullarda, büyük sayılara ulaşan asker ocakları, yeniçeriler ve sipahiler, devletin yüksek otoritesine ortak durumuna gelme fırsatını elde etmişler, aşırı ulufe ve bağışlarla devlet hazinesinin iflasına yol açmışlardır.” Elbette bu durum böyle sürüp gitmedi. 4. Murad gibi yetenekli bir padişah dönemi ve bir süre sonra Köprülüler Devri ile Harem'in bu üstünlüğü kısıtlandı. Onlarca yıl süren bu dönem, Osmanlı merkez yetkesini(otorite) büyük bir sekteye uğrattı. Bu yetkesizliğin sonucu olarak Celali İsyanları ve ayan sınıfının güçlenmesi gibi olaylarla merkez, Anadolu ve Balkanlar dışındaki etkisini neredeyse tümüyle, içindeyse büyük ölçüde yitirdi. Tanzimat bürokratlarının merkezileştirme çabaları da sonuç vermedi; ve devlet, kökleşik(klasik) yapısını yitirdi.

Coğrafi Keşifler ile birlikte yabancı devletlerin tecim(ticaret) yolları değişti; daha ucuz ve hızlı ulaşım yolları sağladılar. Ancak Osmanlı Devleti, bu tecimsel kaynak yitimini, yabancı tecimenlere(tüccar) sağladığı ayrıcalıklarla bir ölçüye dek dizginlemeyi başardı. Devletin akçalı(mali) yapısını asıl sarsan olay, Amerika'dan sökün eden ucuz gümüşler oldu. *“1584'te akçe, bir gümüş dirhem beşte birinden sekizde birine düşürüldü ve bu devalüasyon uzun vadeli ekonomik ve toplumsal sonuçlar doğuran sürekli mali krizi tetikledi. Gümüş fiyatları düşerken altın yükseldi. Türk hammaddesi Avrupalı tacirler için ucuzladı ve büyük miktarda ihraç edildi. Bunların arasında yasak olmasına rağmen hububat da bulunuyordu. Yerel üretim gerilemeye başladı ve Avrupa'dan ithal edilen ürünler yaygınlaştı. Mali baskı ve ekonominin rayından çıkması, yaygın bir spekülasyon ve tefecilik ağının da etkisiyle önce sarsıntıya, ardından da halkın büyük bölümünü mahvedecek bir yıkıma yol açtı.”* Osmanlı parasının değer yitimi, saray mensuplarının uygunsuz yollarla toprak ve gelir sahibi olmalarına yol açtı. Bu, tımar dizgesini(sistem) mahvetti. Avrupa'da gerçekleşen silah devriminin ardından süel anlamda da gücünü yitirip adeta yerel jandarmalara dönüşen sipahiler, iyiden iyiye ezildiler. Halihazırda yoksul olan halka baskı yaparak zorla haraç toplamaktan başka işlevi olmayan bir kuruma dönüştüler. Yeniçeri sınıfı ise aldıkları aylıklar yetmediğinden esnaflığa başladı. Ordunun sıkıdüzeni yıkıldı. Halkın durumu ise perişandı. Yaşanan her türlü yenilginin ya da bozulmanın yükü köylünün, devletin son yıllarındaysa köylüyle birlikte bir avuç işçinin sırtına biniyordu.

Ordu gücü kalmayan devlet, 17. yüzyılın sonundan başlayarak büyük toprak yitimleriyle karşılaştı. 1693 Viyana Bozgunu'ndan 23 Ağustos 1921 Sakarya Meydan Savaşı'na dek aralıksız toprak yitirdi. Bu yitimleri durdurmak adına, özellikle Tanzimat'tan sonra yabancı devletlerle bir "denge siyaseti" gütmeye çalıştı. Ancak bunun sonucunda hemen her bakımdan dışa bağımlı, yarı sömürge bir devlet olmaktan ileri gidemedi.

Bu kadar uzun süren toplumsal, siyasal ve akçalı yıkımların ardından devlet, çok uğraşıysa da ayağa kalkamadı. Ne çağdaş iktisadın direği olan kentsoylu(burjuva) sınıfını yaratabildi ne de yine çağdaş devlet kuramı olan ulus devlet kurumuna adım atabildi. 1923 gibi bir tarihte bile halkın %80'i kırsal bölgede yaşıyordu. Her türlü uran(sanayi) maddesi dışarıdan alınıyordu; ülkede topu topu 282 uran kuruluşu vardı, bunların da %85'i yabancılarındı. Toplam nüfusun %82'si tarımla uğraşılıyor, ulusal gelirin %58'i tarımdan sağlanıyordu. Ülke sözde bir tarım ülkesiydi; ancak tarımda ilkel koşullarda yapılıyor, Sümerler'den beri aynı yöntemler uygulanıyordu. Ekmeklik unun çoğu dışarıdan getiriliyordu. Ekonomik yaşam, son kertede kötü durumdaydı. Düyun-u Umumiye İdaresi'nin kurulmasıyla akçalı yönetimimiz, yabancıların eline geçmişti. Halk eğitimsiz,örgütsüz ve bilinçsizdi; okuma yazma oranı yalnızca %7'ydi...

İşte bu koşullar altında 1. Acun Savaşı'na giren Osmanlı Devleti, ağır bir yenilgi aldı. Devlet dört bir yandan işgal edildi. 1911'de başlayan Trablusgarp Savaşı'ndan 1. Acun Savaşı'nın sonuna dek kesintisiz 7 yıl savaşan Türk ulusu, bir karar vermek zorundaydı. Ya tarihe akırışacaktık ya da tarih yazacaktık. Atatürk, böylesine umutsuz bir durumda, bize tarih yazmayı öğretti.

Nutuk'tan devam edelim: *“Durumun dehşet ve korkunçluğu karşısında her yerde, her bölgede birtakım kimseler tarafından kurtuluş çareleri düşünölmeye başlamıştı. Bu düşünce ile yapılan girişimler, birtakım kuruluşları meydana getirdi.”* Bu sözlerden sonra Atatürk, hem sömürge olmayı reddeden ulusal nitelikli örgütleri hem de kendi deyimiyle *“memleket içinde ve İstanbul'da millî varlığa düşman kuruluşları”* inceleyip amaçlarını birer birer sıralıyor. Bunun ardındansa Türk ordusunun durumunu bize anlatıyor. Yani, yukarıda değindiğim gibi, o anki durumu inceliyor.

Incelemenin ardından çözümlenmeye başlıyor:

“Düşman devletler, Osmanlı devlet ve memleketine karşı maddi ve manevi saldırıya geçmişler. Padişah ve halife olan zat, hayat ve rahatını kurtarabilecek çareden başka bir şey düşünmüyor. Hükümeti de aynı durumda. Farkında olmadığı halde başsız kalmış olan millet, karanlıklar ve belirsizlikler içinde olup bitecekleri beklemekte. Felaketlerin dehşet ve ağırlığını kavramaya başlayanlar, buldukları çevreye ve alabildikleri etkilere göre kendilerince kurtuluş çaresi saydıkları önlemlere başvurmakta. Ordu, ismi var kendisi yok bir durumda.

Burada pek önemli bir noktayı da belirtmeli ve açıklamalıyım. Millet ve ordu (...) halifesiz ve padişahsız kurtuluşun anlamını kavrama kabiliyetinde değil. Bu inanca aykırı bir düşünce ileri süreceklerin vay haline! Derhal dinsiz, vatansız, hain ve istenmeyen kişi olur!

Diğer önemli bir noktaya da değinmek gerekir. Kurtuluş çaresi ararken İngiltere, Fransa, İtalya gibi büyük devletleri küstürmemek temel ilke olarak kabul edilmekteydi. Bu devletlerden yalnız biri bile ile başa çıkılamayacağı düşüncesi, hemen bütün kafalarda yer etmişti.

Bu fikirde olan yalnız halk değildi; özellikle seçkin ve aydın denen insanlar böyle düşünüyordu.

O halde kurtuluş çaresi ararken iki şey söz konusu olmayacaktı. Önce, İtilaf Devletleri'ne karşı düşmanca tavır alınmayacak; sonra, padişah ve halifeye canla başla bağlı ve sadık kalmak temel şart olacaktır.”

Bu değerlendirmelerin ardından Atatürk, yönteminin ikinci aşamasına geçiyor: *“Kendisinden önce bahis konusu sorun veya sorunlar için ortaya atılmış çözüm önerilerini iyi öğrenmeye ve başarısızlık ve uygunsuzluk nedenlerini tespit etmeye.”*

“Açıkladığım hususlara ve yaptığım gözlemlere göre üç türlü karar ortaya atılmıştır.

Birincisi, İngiliz himayesi istemek.

İkincisi, Amerikan mandası istemek.

Bu iki türlü karar sahipleri, Osmanlı Devleti'nin bütün halinde korunmasını düşünenlerdir. Osmanlı topraklarının çeşitli devletler arasında paylaşımı yerine, imparatorluğu tek bir devletin koruyuculuğu altında tercih edenlerdir.

Üçüncü karar, bölgesel kurtuluş çarelerine başvurmuştur. Söz gelişi, bazı bölgeler kendilerinin Osmanlı Devleti'nden koparılacağı görüşüne karşı ondan ayrılmama tedbirlerine başvuruyorlardı. Bazı bölgeler de Osmanlı Devleti'nin ortadan kaldırılacağını ve Osmanlı ülkesinin paylaşılacağını oldubittiye getirerek kendi başlarını kurtarmaya çalışıyordu.”

Gelelim Atatürk'ün yönteminin 3. aşamasına: sorunun ya da sorunların çözüm ya da çözümleri için uygun varsayım önerileri üretmek: *“Efendiler, ben bu kararların hiçbirinde bir isabet görmedim. Çünkü bu kararların dayandığı bütün deliller ve mantıklar çürüktü, temelsizdi. Gerçekte içinde bulunduğumuz o tarihte, Osmanlı Devleti'nin temelleri çökmüş, bitmişti. Osmanlı memleketleri tamamen parçalanmıştı. Ortada bir avuç Türk'ün barındığı bir ata yurdu kalmıştı. Son mesele bunun da paylaşımını sağlamaya çalışmaktan ibaretti. Osmanlı Devleti onun istiklali padişah, halife, hükümet, bunların hepsi anlamı kalmamış birtakım boş sözden ibaretti. Neyin ve kimin dokunulmazlığı için kimden ne gibi bir yardım sağlanmak isteniyordu? O halde ciddi ve gerçek karar ne olabilirdi? Efendiler, bu durum karşısında tek bir gerçek karar vardı: o da milli hakimiyete dayanan, kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak!”*

Atatürk'ün ne zaman okusam tüylerimi diken diken eden, yine Nutuk'tan alıntıladığım şu sözlerle, yazı dizisinin bu ilk yazısını bitirmeyi uygun buluyorum: *“Yabancı bir devletin koruyup kollayıcılığını kabul etmek insanlık vasıflarından yoksunluğu, güçsüzlüğü ve miskinliği itiraftan başka bir şey değildir. Gerçekten de bu seviyesizliğe düşmemiş olanların, isteyerek başına bir yabancı efendi getirmelerine asla ihtimal verilmez.*

Halbuki Türk'ün haysiyeti, gururu ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa yok olsun daha iyidir!

O halde, ya istiklal ya ölüm!”

ALİ ŞAMİL GÜLER

1 metre 10 santimdi.

Enver paşa'ya hediye edildi. Köle gibi.

“*Soytarı*” yaptılar onu. Tuhaf kıyafetler giydirdiler.

Sırmalı cepkenler, cartlak renkli şalvarlar, kafasından büyük sarıklar....

Kadınları eğlendirdi. Çocukları güldürdü.

Birinci dünya savaşında çarşı karıştı, Enver apar topar İstanbul'dan ayrıldı, biraz da onlara kahkaha attırsın diye, Vahdettin'in kızı Ulviye sultan'ın sarayına verdi Ali Şamil'i... Ulviye sultan'ın eşi İsmail Hakkı bey mert adamdı, tavla arkadaşı yaptı bu küçük boylu insanı, alay ettirmedi, ezdirmeyi, korudu kolladı. Gel zaman git zaman... Milli mücadele başladı. Yurtseverler Anadolu'ya akıyordu. Padişah'ın damadı İsmail Hakkı bey de onlardan biriydi, Mustafa Kemal'e katılmak için gizli gizli hazırlık yapıyordu. Saray'ın damadı kuvayı milliyeye katılacak, olacak şey değildi tabii... Bu nedenle mecburen, Anadolu'ya geçme niyetini eşi Ulviye sultan'dan bile saklıyordu. Sadece tavla arkadaşına, Ali Şamil'e çıtlattı. Saraydan sadece onunla vedalaşmak istemişti. Pişman oldu... Çünkü, o kocaman yürekli küçük insan, alenen tehdit etti, ya beni de götürürsün, ya da niyetini sultan'a anlatır, senin gitmeni de engellerim dedi! İsmail Hakkı beyin gözleri buğulandı, karşısına dikilen küçücük bedende, dağ gibi bir adam duruyordu, kucaklaştılar, öz kardeş gibi... Kuştüyü yastıklarını, bi kuşsütü eksik sofralarını geride bırakıp, sahte kimlikler, köylü kıyafetleriyle maceraya atıldılar. Ağaç kovuklarında, kuytularda sabahladılar. İşgalcilerin kontrol noktalarını aşır, Adapazarı üzerinden Ankara'ya ulaştılar.

Haberi vardı Mustafa Kemal'in... Çağırıldı. Gittiler. “*Hayatımın en unutulmaz akşamıydı*” dediği akşamı yaşadı Ali Şamil... Mustafa Kemal'le kadeh tokuşturdu. Sonra? Üç sene boyunca, İsmail Hakkı bey nereye, Ali Şamil oraya, kah su taşıdı, kah telgraf, kah boyu kadar tüfek... Elinden ne gelebiliyorsa, çırpındı, fazlasını yaptı. Her cephede, kelle koltukta yaşadı. İzmir'e girenlerin hemen arkasındaydı. O göğsünde gördüğünüz, İstiklal Madalyası.

Günümüzün “*gönüllü saray soytarları*” kavrayamaz.

Ve... Osmanlı'nın zoraki kulu-kölesi Ali Şamil, Cumhuriyet'te eşit yurttaş olmanın onurunu yaşadı. Osmanlı'da “*ona gülüyorlar*”dı, Cumhuriyet'te o güldü, “*Güler*” soyadını aldı. 9 Eylül'de girdiği İzmir'den ayrılmak istemedi. Basmane Garı'nda memur oldu.

Van gölü sahilinde, Bitlis'in Ahlat ilçesinde dünyaya gelmişti, Enver paşa'nın doğu teftişi sırasında özgürlüğü elinden alınmış, adeta mal gibi hediye edilmişti. Cumhuriyet ona sadece özgürlüğünü değil, ailesini de geri verdi. Milli mücadeleden sonra, henüz çocuk yaşlardayken ayrıldığı akrabalarını buldu. İki defa evlendi. Neticede vade doldu, 1978'de rahmetli oldu, İzmir Kokluca'da yatıyor.

Rahat uyu aslan yürekli cüce.

Görecekler bugün gene... Boyundan bosundan utanmayanlardan, gönüllü saray soytarlarından ibaret değildir bu ülke.

Yılmaz ÖZDİL

HİÇLİĞİN İÇİNDEKİ TİYATRO

Bilim ve teknoloji... İçinde bulunduğumuz yüzyılda yaşamlarımızı hızla etki altına alan iki kavram. Bu iki kavramın gelişimini tamamlamış toplumlara çağdaş, modern, kültürel toplumlar diyoruz. Ve bu ülkeler de sanatta, bu gelişimle birlikte paralel olarak ilerliyor değil mi? Peki ya ülkemizde?

Bereketli dediğimiz bu Anadolu topraklarında antik çağlardan beri hüküm sürmüştür tiyatro. Hangi metrekaresini kazarsanız kazın karşınıza antik bir amfi tiyatro çıkacak kadar zengin bu topraklar... Osmanlı İmparatorluğu döneminde bile ortaoyunu, meddahı, Karagöz-Hacivat'ı ile çok dilli ve çok kültürlü dokusuyla saraydan hakla köprü kurmuşsa bu tiyatro... Neden, bu topraklarda asırlardır egemen olan tiyatro kültürü bugün eski değerini görmüyor? Neden, tiyatro salonları yetersiz kalıyor, yıkılıyor, yok oluyor?

"Sanatsız kalmış bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir." dememiş miydi Mustafa Kemal! Buna rağmen neden tiyatro ve diğer belli başlı sanat dalları gözden çıkarılmaya çalışılıyor? Ve bunlar yapılırken bizler neden göz yumuyoruz buna?

...

Hayır!

Tiyatro özgürlükçüdür, özgürlüktür. Işıktır, aydınlanmadır. Tiyatro, uygar insan ister. Düşünen, yorumlayan, araştıran, eleştiren, özgün bir insan. Birey tiyatro aracılığıyla çağına tanıklık eder. Güçlüdür tiyatro sanatı; çünkü sana hep anlatacak bir sözü vardır. Bu yüzden kuşkusuz en iyi eğitim aracıdır tiyatro, dilin en iyi kullanıldığı yerdir tiyatro sahnesi.

Hoşgörüsüzlüğün rahatsız edici bir seviyeye ulaşmış bir ülkemiz var. Bu noktada bizlere düşen görev, olayları şiddetle değil, anlatarak çözümlerin bir yolunu bulmak. O yolunda tiyatronun tozlu sahnesinden geçtiğini gayet iyi biliyoruz.

Çünkü o sahne, eleştirir, inceler, yanlış ve kötüyü haykırır yüzümüze. Toplumun gelişmesi, değişmesine öncülük eder!

HALK ve EVRİM!

Milli Eğitim Bakanlığı'nın açıkladığı yeni öğretim müfredatında, evrim konusu yer almıyor. Bununla ilgili olarak 29 Ocak 2017 günü, Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş, katıldığı bir izlencede(program) şu tümceyi dile getirdi: *"Evrim teorisi, eskimiş ve çürümüş bir teoridir."* . Bu uygulamanın, doğrudan erkin(hükümet) etkisiyle gerçekleştiğini anlamak güç değil. Pek çok kişi için umursanmaz olan bu olaya, bir de büyük resimden bakalım.

Hepsinden önce, halkımızın evrime duyduğu önyargının salt nedenini inceleyelim: evrimin dinleri yalnladığı görüşü. Müslüman bir kimsenin konuya bu açıdan yaklaşması oldukça ilginç; o kadar ki İlber Ortaylı, bu görüşün, ülkemize dolaysız olarak misyoner eylemleri sonucunda yerleştiğini söyler. Bu söz üzerinden ilerleyelim; neden misyonerler, bu tür bir yaymaca(propaganda) gereği duysunlar?

Yahudiler açısından, Eski Ant'ın (Tevrat'ı da içinde bulunduran, Yahudilerin kutsal metinleri.), onları kısıtladığını görüyoruz. Şu ayetlere bakalım: *"Tanrı, insanı kendi suretinde yarattı. Böylece insan, Tanrı suretinde yaratılmış oldu."* (Yaratılış 1:26,27), *"Rab Tanrı, Adem'e derin bir uyku verdi. Adem uyurken Rab Tanrı, onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapadı. Adem'den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Adem'e getirdi."* Adem: *"İşte bu, benim kemiklerimden alınmış kemik, etimden alınmış ettir."* dedi, *"Ona kadın denilecek, çünkü o adamdan alındı."* (Yaratılış 1/21-23). Gerek Tanrı'nın insanı kendi suretinde yaratması, gerek Havva'nın Adem'den yaratılması; herhangi bir evrim kuramına(teori) olanak tanımamaktadır. Bu ayetler, insanın dosdoğru biçimde, başkalaşmadan, kendi özünden yaratıldığını belirtir. Yeni Ant (İncil'i de içinde bulunduran, Hıristiyanların kutsal metinleri) ise bir bütün olarak evrimin karşısındadır. Hıristiyanların inancına göre İsa, kavram içinde pek çok çelişki barındırmasına karşın, bir Tanrı'dır. Dolayısıyla Hıristiyanlar, Tanrı'larının evrimleşmesini kuşkusuz onaylamayacaklardır. Eski Ant'ı, Yeni Ant'ın öncülü olarak görmeleri de cabası.

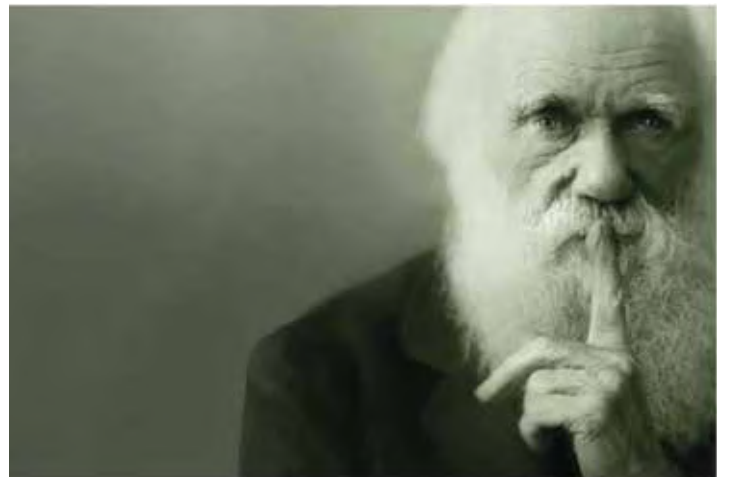
Gelgelelim Kuran, yukarıdaki örnekler gibi, evrimi dışlayan hiçbir ayet içermez. İslam'ın yaradılış açıklaması son derece açıktır: *"Ali İmran-59: Allah katında İsa'nın durumu, Adem'in durumu gibidir, ki Allah onu topraktan yarattı ve sonra "Ol!" dedi; işte (insanoğlu böylece) oluverir. "* Kuran'a göre insan, Tanrı'nın *"Ol!"* demesiyle oluvermiştir.

Bu ayet, Eski Ant ile Yeni Ant'ın tersine, yoruma açıktır. Bu demektir ki; İslam'ın, evrimle ilgili herhangi bir yorumu yoktur. Peki bu, bizi nereye götürür? Evrim kuramı, bir tanrıtanımaz(atesit) tarafından Tanrı'nın gereksizliği üzerine bir kanıt olarak sunulabileceği gibi; bir Müslüman tarafından Tanrı'nın, canlıları (dolayısıyla insanı) yaratma süreci olarak da sunulabilir.

Sanırım neden sözünü ettiğim yanılığının, dış etkiler aracılığıyla İslam'a sokulduğunu düşündüğümüzü anlatabildim. Günümüzde, bilimle çelişmeyen tek evrensel din olma özelliği taşıyan İslam, kuşkusuz diğer dinlerin saygınlığını yerle bir edecektir. Bu durum, yayımlacı(empyralist) devletlerde egemen olan dinlerin geleceğini sıkıntıya sokacağından; söz konusu dinlerin misyonerleri, ya da aramızda bulup satın aldıkları hainler, Müslümanların gözlerine perde çekmek yoluna gittiler.

Ne kadar başarılı oldukları da ortada. Artık bu tuzağa düşmeyi bırakıp gerçeklere odaklanalım. Nesnel(objektif) biçimde bilimin bize söylediklerine kulak verelim. Öncelikle evrim, insanlar maymundan geliyor demek değildir. Yeryüzündeki canlıların belirli oluşum süreçleri geçirdiğini, bugünkü durumlarına ulaşmalarının çeşitli nedenleri olduğunu söyler. Peki, canlıların oluşumunun son basamağını (bugünü) görebiliyorsak, o basamaklardan aşağı inip ilk canlıya ulaşabilir miyiz? Bu, evrimin yanıt aradığı sorulardan yalnızca biri. Evrimin bir kuram mı yoksa yasa(kanun) mı olduğu çok sık tartışılır.

Evrime din dışı gören görüş genellikle şöyle düşünür: *"Evrime, yasa değil yalnızca bir kuramdır; dolayısıyla yanlılanabilir. Bu nedenle doğruluğunu reddediyorum."* Görüldüğü gibi bu, içi boş bir karşı çıkış; ve yazının başında belirttiğim gibi önyargılara dayanıyor.

Evet, evrim bir kuramdır; ancak günlük konuşmalarımızda kullandığımız **''Benim bir teorim var!''** gibi örneklerden oldukça ayrılmıştır. Sözelimi doğal seçim, değişim (mutasyon), gen akışı, çaprazlama (crossing over) gibi düzenekler (mekanizma), evrim kuramının içindedirler; ve herhangi bir tartışma konusu olarak görülmezler, tıpkı yasalar gibi. Evrimin, bütünüyle yasa olarak adlandırılmamasının nedeni: kesin matematiksel söylemlerle belirtilememesi. Çünkü milyonlarca canlı için sayısız değişken söz konusu: canlının özyapısı, çevresi, taşıdığı gen vb. Şunu eklemekte yarar var: bu durum yasaların, kuramlardan **''daha iyi''** ya da **''daha doğru''** olduğu anlamına gelmez. Yasalar, bize doğada hangi olayların gerçekleştiğini; kuramlar ise bunların nasıl gerçekleştiğini anlatır.

Günümüzde evrim var mıdır, yok mudur gibi bir tartışma söz konusu değil. Çünkü evrim kuramı, değişmez değil. Darwin, evrim kuramının ilk adımlarını attığı Türlerin Kökeni adlı yapıtında pek çok bilimsel yanlış yapmıştır. Belirlenebilen yanlışlar bugün düzeltilmiş, evrim kuramı git gide gerçeğe daha çok yaklaşmıştır. Demek istediğim şu: evrim kuramının bir yanlışını yakalamak, onun tümünden çöpe gideceği anlamına gelmez; tersine ona yeni açıklamalar katar, yanlışlarını giderir ve kusursuzlaştırır.

Evrime kuramının genel içeriğiyle bambaşka bir konu ve bu yazının sınırlarını aşar.

Diyeceksiniz ki, eğer durum buysa neden yönetenlerimiz, bizi bilimsel çalışmalardan ve bunların içeriğinden uzaklaştırıyor? Artık temel soruna ulaşmış bulunuyoruz. Şu ana dek eleştirimizi evrimin, öğrenim müfredatından kaldırılması üzerinden yürüttük. Ancak odak noktamız erkin, türlü uygulamalarla halkı yaşamdan koparması. İnsanimizi yalnızca yaşamsal gereksinimlerini karşılamakla yetinen canlılara dönüştürmesi.

Bu yöntem, tutucu(muhafazakar) siyasanın gereğidir. Halkı olabildiğince gündemden, sanattan, bilimden uzak tutarak insanın kendisini aşmasını önlerler. Böylece karşılarında hep azla yetinen, geleceğini değil bugününü düşünen, aslında oldukça doğal ve basit olan yatırımları bile sıradışı sanan bir kitle yaratırlar. Bundan sonrası artık **''eğitilmiş''**, tam anlamıyla boyun eğdirilmiş insanlar için vazgeçilmez olurlar. İşte biz, bu köreltmenin karşısındayız.

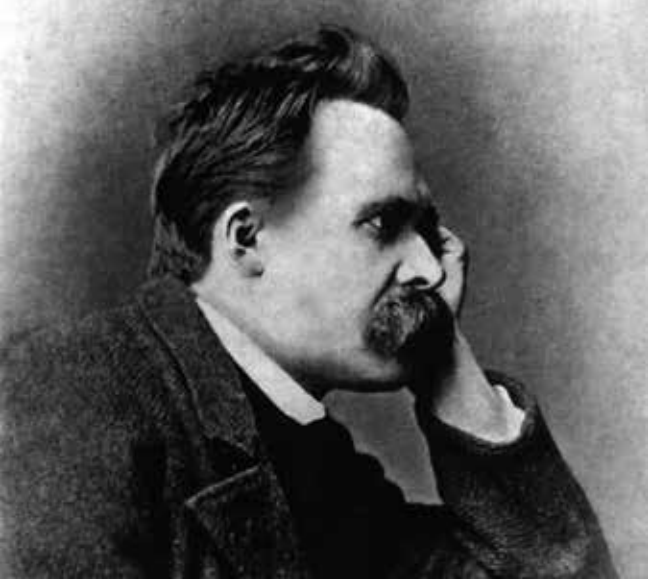
İNSAN OLMAK ve ATATÜRKÇÜLÜK

Devrim, erkincilik(liberalizm), Protestanlık, toplumculuk(sosyalizm)... İnsan türü, bireyselliği aşır iş bölümünü gerçekleştirmeye başlamasıyla birlikte daha önce hiç görmediği bir sorunla karşılaştı: yönetme-yönetilme sorunu. Küçük topluluklardan koca imparatorluklara, akçalı(mali) bir işletmeden bir aile evine dek her türlü kurumda yönetim, bir olgu olarak var oldu. Bu olgu, tarihin açıkça bize öğrettiği üzere azınlık (güçlü) ile çoğunluk (zayıf) arasındaki bir kavga olarak bu güne dek süregeldi. Yine tarihin gösterdiği üzere bu kavga, azınlığın, çoğunluğa olan üstünlüğü ile ilerledi bugüne değin.

Ancak yaşananlar, pek çok siyasal düşünürün bir çeşit halkerki(demokrasi) düşüncesi üretmesiyle sonuçlandı. Yönetilenlerin oy kullanarak yönetime katılması gerektiği düşüncesi, bin yıllar boyunca ayrımlı biçimlerde ortaya atıldı. Ancak Fransız Devrimi, halkerkinin, kısa süreliğine de olsa gerçekleştirebileceğini kanıtladı. Yine Fransa'da başlayıp bütün Avrupa'ya yayılan 1848 Devrimlerinin ardındansa artık işçinin, kentsoylu(burjuva) üzerinde egemenlik kurması gerektiğinden söz edilmeye başlanmıştı.

Ancak bu düşünce biçimini sakıncalı gören düşünürler de vardı. Bu düşünürler, yetkenin(otorite) halktan ziyade üstün nitelikli kişilerin elinde toplanması gerektiğini, yani nitelikli azınlığın niteliksiz çoğunluk üzerinde egemen olması gerektiğini savunarak halk erkine karşı çıktılar. Bu düşünürler aynı zamanda, her ne kadar bilincinde olmasalar da, nasyonal sosyalizmdeki Führer gibi buyurgan(diktatör) yöneticilerin varoluşunu hazırladılar. **''Hiç kuşkusuz, nasyonal sosyalizmin de, faşizmin de tek düşünsel kaynağı bu değildir. Örneğin Platon'un, Machiavelli'nin, Alman romantizminin, Hegel'in, Fischte'nin, nasyonal sosyalizmin ve faşizmin oluşumunda büyük rolü vardır.. Ne var ki bu iki totaliter diktatörlük için halk ruhunun istemlerini sezip anlayacak ve uygulamaya geçirecek lider için, bu yeni demokrasi karşıtı düşünceler, gerçekten biçilmiş kaftan olacaktır.''**

Bu düşünürlerin önde gelenleri Thomas Carlyle ve Friedrich Nietzsche olmuştur.² Bu yazıda, üstün insan düşüncesinin anlaşılması adına Friedrich Engels'e göz atmakla yetineceğim. Nietzsche'in en belirgin özelliklerinden biri, halkı **''sürü''** olarak nitelendirmesidir. Ona göre halk korkaktır ve amaçsız yaşar. Şu sözler Nietzsche'nin: **''Küçük insanların küçük faziletlere ihtiyacı vardır. Küçük insanların da lüzumlu oluşu, bana acı veriyor.''**

Ancak belirtmek gerekir ki Nietzsche, devleti ve kiliseyi de son derece gereksiz görüyor. İşte bu noktada 20. yüzyılın ırkçı düşüncelerinden ayrılıyor. Ona göre yeni bir soylu sınıfına gereksinim vardır. Ancak bu sınıfın soyluluğu parasal kaynaklı değil, ussal(akılsal) kaynaklı olmalıdır. Yani geleceği gören, onun uğrunda sürekli çalışan, öğrenmeyi bırakmayan seçkin bir soyluluk bu. Bu seçkinlerden seçkin bir ulus doğacak, bu ulusun bireyleri de üstün insan olacaktır.

Yukarıda belirttiğim gibi bu üstün insan düşüncesi, 20. yüzyılda ırkçı düşüncelerle somutlaştı. Alman Nietzsche'nin ardından yine Alman olan Hitler'le devam edelim. Nasyonal sosyalizmde devlet, uğruna yaşanılması gereken bir amaç olmaktan çıkarak üstün ırkın gelişimini sağlayabilmesi için bir araç konumuna indirgenir. Ancak devlet, üstün ırkın acuna(dünya) egemen olabilmesi için çok güçlü olmak zorundadır. Bu noktada devlet ile Führer, yani üstün ırkın üstün önderi özdeşir. Devlete sunulan sonsuz olanaklar, Führer'in kişiliğinde de var olur.

Bu noktada durup biraz düşünelim. Nietzsche'nin üstün insan kavramı, her ne kadar birtakım insanlara karşı içsel bir nefretle dolu olsa da, aslında bireye sunulmuş bir yoldur. Nietzsche'nin usunda beliren bu düşünceler, onun insanları aşağılaması olarak değil; insanların nasıl olmaları gerektiğine ilişkin vargıları olarak okunmalıdır. Bunlar, bir anlamda Nietzsche'nin düşülkesel(ütopik) bir yapıtıdır. Çünkü usunda yarattığı insanla üstün bir toplum kurabileceğini varsaymaktadır. Konuya böyle yaklaşırsak sanıyorum ki daha sağlıklı bir sonuca ulaşabiliriz. Nietzsche'nin düşüncelerinin sivri yanları yontulup kalanına bakılırsa aslında bugün bize sunulan herhangi bir "nitelikli,donanımlı insan" tanımıyla karşılaşırız. Bu tanımı seçkin(elit) olarak adlandırmakta sakınca görmüyorum.

Bu üstün insan kavramı, gördüğümüz gibi pek çok acıya kaynaklık eden nedenlerden biri olmuş olabilir. Ancak benim değinmek istediğim, bu seçkin anlayışın diğer yüzü. Bana kalırsa Mustafa Kemal Atatürk, bu seçkin anlayışı hem Nietzsche'nin hem de Hitler'in keskin kalıplarından çıkarıp ona bambaşka bir bakış açısı kazandırmıştır. Birkaç örnekle bunu anlatmaya çalışacağım.

Bir kere Atatürk'e seçkin demenin, ona halkçı demekle çelişmediğini belirtmek isterim. Öyle ki değinmek istediğim nokta aslında tam olarak burası. Çünkü gözlemediğim kadarıyla pek çok kimse bu gerçeği kabul etmek istemiyor; hatta seçkin sözcüğünü bir aşağılama, sövüğü olarak algılıyor.

Hepsinden önce Atatürk'ün kişiliğine baktığımızda nitelikli, çok yönlü, bilgili; okuma, yazma ve araştırma alışkanlığı olan **"seçkin bir birey"** görürüz. Seçkin sözcüğünü öcü olarak görenlerin bile buna karşı çıkabileceği sanmam. Bunlara ek olarak genelde atlanan nokta, Atatürk'ün seçkin kararları ve davranışlarıdır. Örneğin Üniversite Devrimi'nin hemen öncesinde İsviçre'den Albert Malche, bir değerlendirme yapmak üzere çağrılıyor. Kendisi bir yazanak hazırlıyor. **"Atatürk'ün Malche'in raporunun kenarına düştüğü derkenarlar vardır. Bunlardan biri çok enteresan: "Kıymetsiz öğrencinin cesareti ilk yıldan kırılmalı, üniversiteden uzaklaştırılmalıdır." diyor. Atatürk'te aynı şeyi söylüyor. "En iyiler üniversitede okutulmalıdır diyor."** Yine Üniversite Devrimi'nin ardından Avrupa'nın ırkçılığından kaçıp Türkiye'ye sığınan onlarca Alman bilim insanını örnek gösterebiliriz. Türkiye'de öğretmen yok muydu? Vardı elbette. İsteddiği öğretmenleri, yeterli bilgi düzeyinde olmasalar bile yanına çekip üniversiteyi bir propaganda yuvasına çevirebilirdi. Ancak O, en iyilerinde karar kıldı.

Gördüğümüz gibi Atatürk'ün seçkinciliği, bütünüyle değime(liyakat) dayalı, son kertede sağlıklı bir seçkincilik. Ancak Atatürk'ün özgünlüğü burada değil. O, bu seçkin anlayışın ve seçkin bireylerin varlığını bütünüyle halka bağlamıştır. Söylev'de şöyle der: *“Gerçekten de bugün hayat şartları içinde bir tek fert için olduğu gibi bir millet için de güç ve yeteneğini fiili eserlerle gösterip ispatlamadıkça kendisine değer verilmesini ve saygı gösterilmesini beklemek boşunadır. Güç ve yetenekten yoksun olanlara değer verilemez. İnsanlık, adalet ve mertliğin gereklerinin yerine getirilmesini, bütün bu vasıflara sahip olduğunu gösterenler isteyebilir.”*

Yine şu sözler, Atatürk'ün yazı boyunca geçen anlayışı nasıl bireysellikten kurtardığını apaçık ortaya koyar: *“Bence bir millette şeref, haysiyet, namusun ve insanlığın vücut ve beka bulabilmesi, mutlak o milletin özgürlük ve bağımsızlığına sahip olmasıyla mümkündür. Ben şahsen bu saydığım özelliklere çok önem veririm ve bu özelliklerin kendimde bulunduğunu iddia edebilmek için milletimin de aynı özellikleri taşımasını esas şart bilirim.”*

Peki bütün bu bilgi yığınının ne anlamalıyız? Eğer Atatürkçülükten Atatürk'ün bize öğrettiklerini anlıyorsak, çoğu zaman unuttuğumuz bu bölümü beynimize kazımalıyız. Yani öğrenmek, okumak, yazmak, çok yönlü bireyler olmak... Örnekleri sonsuza dek çoğaltabiliriz, ne dersiniz deyin. Halkçılığın, yani toplumsal kalkınmanın ancak bireysel çabalarla gerçekleşebileceğini anlamak zorundayız. Toplum, bireylerini geliştirmeden, kendi başına öznel bir varlık olarak asla gelişemez. Bu nedenle ne düşündüğümüz, ne bildiğimiz, ne yaptığımız; zamanımızı nasıl değerlendirdiğimiz çok önemli.

Bizler, kendisini Atatürkçü olarak adlandıran bireylersek, uğruna kavgasını verdiğimiz ulusal ilerlemenin sürekliliğini sağlayacak yolu doğru çizmeliyiz. Gelgelelim bunu yaparken genellikle amaç ile aracı birbirine karıştırıyoruz. Bir Atatürkçünün amaçlarından biri, kuşkusuz toplumsal kalkınmayı sağlamak olacaktır. Bu amaca yürürken bizi utkuya(zaffer) ulaştıracak aracı yine toplum olarak belirlemek gibi bir yanılgıya kapılıyoruz. Ancak kendisini geliştirmemiş insanlardan oluşan bir toplum, başarısızlığa tutsak olacaktır. Bugüne dek yaşananlar, bu savı kanıtlar niteliktedir. Toplumsal yararı sağlayacak olanlar, yalnızca bir arada durarak güçlü olacağını sanıp birilerinin onları çekiştirmesini bekleyenler değil; bireysel gelişimini yaşamının özüne koyarak bu uğurda canla başla çalışan seçkin kişiler olacaktır.

Özellikle öğrenciler olarak bu gerçeğin bilincine varmamız, Türk Devrimi'nin kaldığı yerden devam etmesi için yaşamsal bir önem taşımaktadır.

Şimdi, belki de bu üç sayfayı birkaç tümceyle özetlemeyi başarmış Sinan Meydan'ın şu sözlerine yer vererek yazımı noktalamak istiyorum: *“Benim düşüncem o ki Atatürk'ün başlattığı bağımsızlık ve aydınlanma yürüyüşünü, yani Türk Devrimi'ni, bir gün “Ölümsüz Atatürk” tamlayacaktır. Atatürk'ün, “Memleketin her köşesinde yeni fikir, yeni hayat ve büyük ülkü için uğraşan aydın ve savaşçı bir topluluk” diye tanımladığı “Ölümsüz Atatürk”; yan, “yeni fikir, yeni hayat ve büyük ülkü için uğraşan” siz, biz, hepimiz tamamlayacağız. Bu nedenle asla yeni bir Atatürk beklemeyeceğiz. Çünkü “Ölümsüz Atatürk” biziz.”*

OSMANLI KENTSOYLU SINIFI

Bu yazıda, evrensel bir siyasal tarih okuması yapılırken sıkça düşülen bir yanlışa kısaca değinmek istiyorum. Bu okuma sırasında, yüzyılımıza yaklaştıkça kimi genelgeçer kavramlara başvurarak pek çok ayrıntıyı tek sözcükle özetlendiğini görürüz. Elbette düşüncülerden (ideoloji) söz ediyorum. Sözgelimi toplumcu (sosyalist) dendiğinde, bu düşüncenin ekonomik yapısı, toplum yapısı, tüzel kavramları, sınıfsal dayanakları ve bu düşüncü uğrunda harcanan emeklerin bütünü, yani düşüncünün tarihi, ilgili kişinin usunda(akıl) belirir. Bunun ardından örneğin erkinciliğin (liberalizm) benzer başlıklarını öğrenip iki karşıt düşünceyi karşılaştırmaya başlarız; ve birtakım vargılara ulaşıyoruz.

Ancak dedim ya, yaptığımız evrensel bir okuma. Sonuçta Türkiye’de yaşıyoruz. Doğal olarak öğrendiklerimizle ülkemizi yorumlamaya çalışıyoruz. İşte bu yorumlama sırasında -doğal gelişimini hala tam anlamıyla tamamlamamış ve toplumsal bir gerçeklik haline dönüşemediği için- toplumların sınıfsal yapılarını karşılaştırırken önemli bir ayrıntıyı unutuyoruz. **“Bir Fransız Devrimi’nde toplumun altyapısı çoktan değişmişti. Kapalı tarım ekonomileri geride kalmıştı. Feodal beyler güç yitirirken sanayi ve ticaretin güç kazandırdıkları öne çıkmıştı. Fransız Devrimi, temelde eskimiş kurumları yenilemekten öte bir anlam taşımaz. Yani, o değişen yapıya ayakbağı olmaktan başka bir anlamı kalmamış olan kurumları.”** Ne yazık ki ülkemizde, yukarıdaki gibi bir durum söz konusu değildi. Verdiğim örnekteki toplumsal altyapının değişimi, açıkçası kentsoylu (burjuva) sınıfının ortaya çıkışı, Anadolu’da yakın zamana dek gerçekleşmedi.

Peki neden Fransız Devrimi’ni örnek verdim? Çünkü günümüze ya da yakın geçmişe dek insanları etkileyen ve uygulamada da var olan düşüncelerin hemen hepsi, kentsoylu sınıfının ortaya çıkışıyla ortaya çıktı. Örneğin kentsoylu sınıfı olmasaydı, işçi sınıfı da olmayacaktı. Demek istediğim, uygar siyasal düşünceler zincirinin başlangıç halkasının kentsoylu sınıfı olduğudur. Türkiye’de bu sınıfın oldukça geç bir dönemde ortaya çıkması, kuşkusuz Türk siyasasının çağdaşlaşmasını çokça geciktirmiştir. Türk Devrimi, bu açıdan ayrımlı bir yöne sahiptir. Her alanda uygarlaşmayı amaç edinmiş devrim, elbette siyasal çağdaşlaşmayı da amaç edinmişti. Bunun yoluysa Fransız Devrimi’nin getirisinden, yani halkerkçi(demokratik) kentsoylu devrimden geçiyordu. Kuramsal olarak Türk devrimini bir halkerkçi kentsoylu devrimi olarak görebiliriz.

Ancak uygulamada büyük bir ayırım söz konusudur. Devrimin asıl itici gücü olan sınıftan yoksul bulunan Türkiye’de **“bu tarihi misyonu küçük burjuva aydınları üstlenecektir.”** Bu anlatılanlar üzerine, usta şu sorunun oluşması gerekir: Türkiye’de kentsoylu sınıfı neden ortaya çıkmadı, çıkmadı? özet olarak şu söylenebilir, gerekli koşullar sağlanmadı. Nasıl yani?

Osmanlı Devleti’nin ekonomik anlayışı, kökleşik(klasik) Orta Doğu devleti anlayışıydı. Bu anlayışta devlet sultana ait olup onun altında sıradüzensel(hiyerarşik) biçimde örgütlenirdi. Bu örgütlenmede üretim, reyanın işiydi. “Bu sınıf içinde hiyerarşik olarak çiftçiler, tüccarlar ve hırfet erbabı yer alır. Herkesi kendi sınıfı içinde tutmak ve bir sınıf üyelerinin ötekine geçmesini önlemek devletin birinci görevidir ve siyasal-sosyal düzenin ve uyumun salt koşulu sayılmaktadır. Sosyal devingenlik (social mobility) dediğimiz şey, Orta Doğu imparatorluklarında felaket sayılmakta idi. Bu rejim, sosyal düzeni olduğu kadar ekonomik düzeni de devletin kontrolü altına almıştır.”

Akçalı yapının dengede kalmasına verilen önem, Osmanlı lonca örgütlenmesinde görülebilir. Bu loncalarda değişmez kurallar söz konusuydu. Bir bölgede ne kadar esnafın olacağı, bunların ne kadar üretim yapacağı, ürünlerini hangi nitelikte(kalite) üretecekleri, ne kadara satacakları... Bu tür kararların tümüne devlet karar verirdi. Herhangi biri, bir dükkan açmak isterse açmak istediği yerde bir gedik açılmasını beklemek zorundaydı; yani o bölgedeki bir dükkanın kapanmasını ya da nüfusun büyük oranda çoğalmasını. Ancak burada şu soru sorulmalıdır: Avrupa’daki lonca dizgesi(5 sistem) ile Osmanlı’daki hemen hemen aynıydı. Peki nasıl oldu da Avrupa’da kentsoylu sınıfı gelişirken Osmanlı’da gelişmedi?

Bu sorunun yanıtı, yukarıda sözü edilen toplumsal devingenliğin devlet tarafından engellenmesi ve üretimin denetim altında tutulmasıdır. Burada günün koşulları içinde halkın gereksinimlerini karşılamakla yetinen, yerel esnafın iflaslarını önlemek adına yarışım(rekabet) dışılayan, artık üründen uzak duran, biraz da tutucu bir anlayış söz konusu. Bu anlayış, halk arasından birinin herhangi bir girişimde bulunmasını ya da anamal(kapital) biriktirmesini olanaksız kılmaktaydı. **“Köylünün veya bir hırfet üyesinin tam bir serbestlik içinde, sınırsız üretim faaliyetlerine girişmesine olanak tanınmamıştır. Onlar ancak devletin koyduğu kural ve kısıtlamalar içinde üretim faaliyetlerini yürütebilirler.”**

Osmanlı Devleti'nde anamal biriktirmenin yolu yok muydu? Bir tane vardı. "Yalnız tüccar, Orta Doğu toplumunda kapitalist olma imkanı ve koşullarına sahiptir. Onun yatırımlarının çeşidi ve sınırı kısıtlanmamıştır. Orta Doğu toplumunda esas kapitalizmin; ancak ticari kapitalizm şeklinde var olduğunu söyleyenler, büyük ölçüde haklıdır." Ancak üretimden uzak bu ticaret anlayışı, kuşkusuz bilinçli ve savaştı bir kentsoylu sınıfı yaratamazdı. Peki, Tanzimat Dönemi'nden başlayarak düşün yapısını değiştirmeye çalışan Osmanlı Devleti'nde son durum nasıldı? Korkut Boratav'ın özetiyle bu soruya yanıt verip yazımı noktalıyorum:

"Ulusal nitelikli bir kapitalizme yönelişin karşısına çıkan belki de en çetin nesnel engel, Türk burjuvazisinin cılızlığından kaynaklanmaktaydı. Bir Osmanlı burjuvazisi şüphesiz ki vardı; ancak bu sınıfın 3 belirgin niteliği; sanayide değil ticarete gelişmiş olması, buna bağlı olarak komprador (Uzak Doğu ülkelerinde yabancı ortaklıklar hesabına iş sözleşmesi yapan yerli aracı.) bir özellik taşıması ve büyük ölçüde gayrimüslim unsurlardan oluşmasıydı. Bu özellikleri taşıyan bir sınıfın, ulusal nitelikli bir burjuva devrimini sürüklemesi elbette beklenemezdi. Buna karşılık ticarete küçük ve orta sermayeli Türk ve Müslüman burjuvazi zayıf, dağınık, örgütsüz ve büyük ölçüde birincilere bağımlı durundaydı."

ANILARLA ATATÜRK

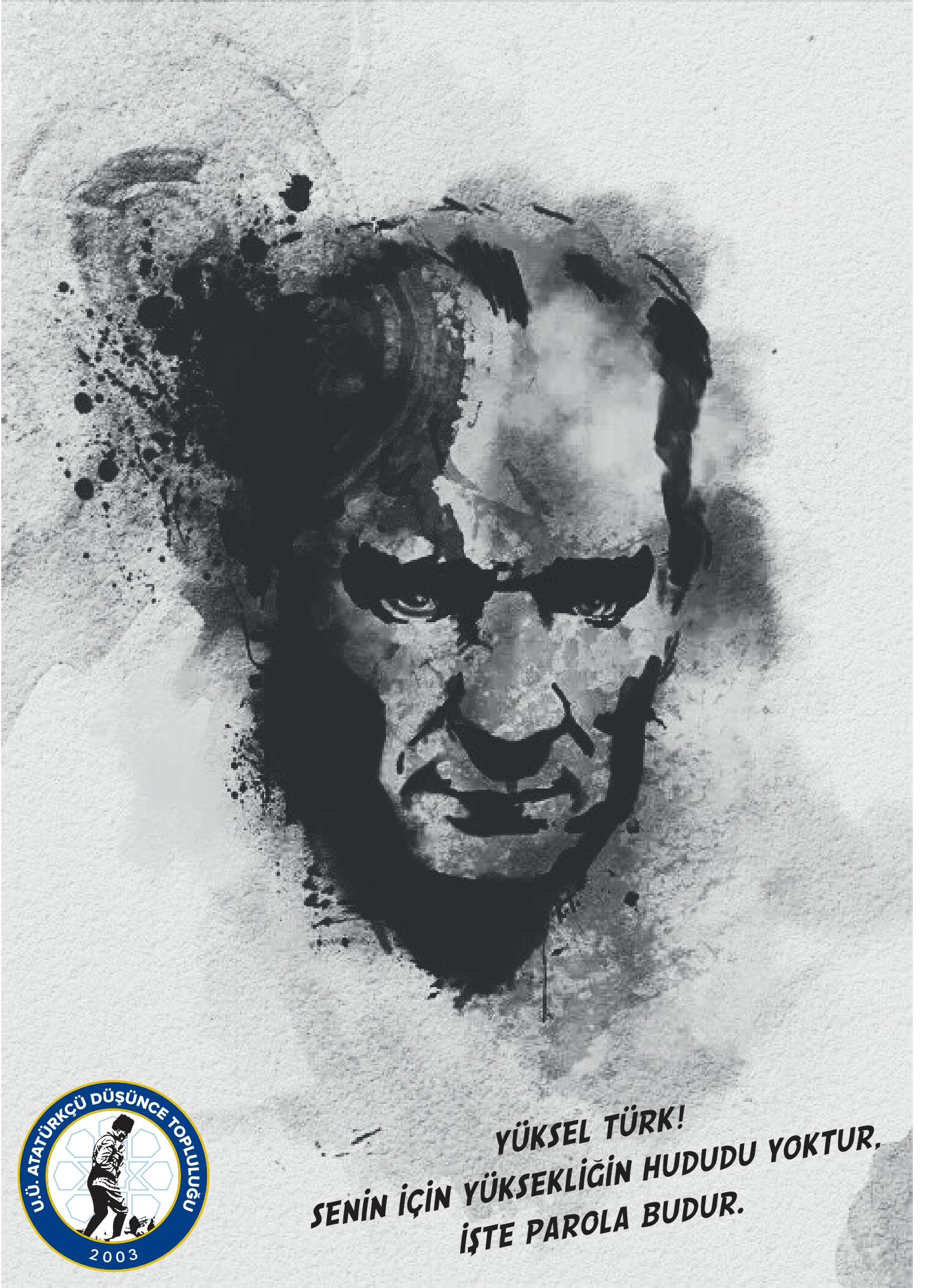
Sakarya Meydan Savaşı'nın ardından Atatürk, Çankaya'ya gelir. Ruşen Eşref Ünaydın ve yakın arkadaşları O'nu sevinç içinde karşılar ve kutlarlar. Ünaydın, yaşananları şöyle anlatıyor:

*“Yapıp başardığın iş, virtüözce çekilmiş bir bilardo vuruşu imiş gibi yarı şaka yarı ciddi bir tavırla gülümseyerek: **“Ben galiba yine en iyi şu askerliği yapıyorum.”** dedi. Sonra cebinden kırmızı maroken kaplı bir küçük defter çıkararak çok ciddi bir sesle:*

*“**Bak buraya birader! Ben bu muharebede iki şey keşfettim ki bunlardan biri askerlik tarihinde şimdiye kadar formüle edilmemiştir. O da şudur: Daha iyi hamle etmek için iğreti çekilmeler yaptırdığım bir sırda sırt vere vere ta Ankara kıyılarına gerilediğimizi göz önünde tutarak: “Bu hat da elden giderse, hangi hattı müdafaa edeceğiz?” diye benden teessürle soran bir değerli kumandan Yusuf İzzet Paşa'ya: “Vatanı korumakta hathı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. Bu sath, bir baştan bir başa vatanın bütün yüzüdür. Vatanın bu sathı, en son kayasına kadar düşmanla boğuşularak müdafaa edilecektir.”** cevabını verdim ve bu formülü bir emri yevmi ile bütün orduya tebliği ettim. “İşte bu, ilk benim keşfim, benim buluşum, benim harp tarihine bir ilavemdir.” dedi.*

“İkincisi de bana Sakarya'da doğan şu düşüncedir: Hiçbir zafer gaye değildir. Zafer ancak kendisinden daha büyük olan gayeyi elde etmek için gerekir en belli başlı vasıta. Gaye, fikirdir. Zafer, bir fikrin üretilmesine hizmet nispetinde kıymet ifade eder. Bir fikrin üretim, ne dayanmayan bir zafer payidar olamaz. O, boş bir gayrettir. Her büyük meydan muharebesinden, her büyük zaferin kazanılmasından sonra yeni bir alem doğmalıdır, doğar. Yoksa başlı başına zafer, boşa gitmiş bir gayret olur.” diye anlatmada bulundu...”

Ruşen Eşref Ünaydın - Hatıralar 1. Kitap: Zafer

**YÜKSEL TÜRK!
SENİN İÇİN YÜKSEKLİĞİN HUDUDU YOKTUR,
İŞTE PAROLA BUDUR.**

AHMET TANER KIŞLALI

1939 yılında Zile'de doğdu. Kabataş Lisesi'nden sonra Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi'ni bitirdi. Paris Üniversitesi'nde Anayasa Hukuku ve Siyaset Bilimi dalında doktora yaptı. 1972 yılında doçent oldu.

1977 yılında CHP listesinden İzmir milletvekili seçildi. 1978'de

Bülent Ecevit hükümetinde kültür bakanı olarak yer aldı. 12 Eylül sonrasında üniversiteye dönerek 1988'de profesörlüğe yükseldi. Uzun süre Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde Siyaset Bilimi dersleri veren Kışlalı, Nokta dergisi ve Cumhuriyet gazetesinde köşe yazıları yazdı.

21 Ekim 1999'da, Ankara'daki evinin önünde otomobiline bomba konularak katledildi. Soruşturmada henüz bir sonuca ulaşılamadı.

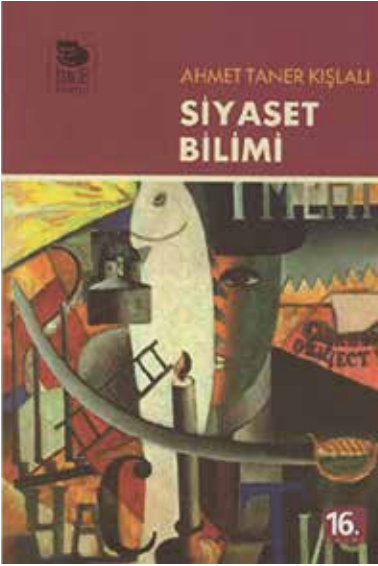
90'lı yılların sonlarında öldürülen Atatürkçü aydınlarımızdan

Ahmet Taner Kışlalı. Kendisinden önce pek çok arkadaşını bağımsız bir Türkiye uğrunda yitirdikten sonra bile asla susmamış; yanlış yapanın kim olduğuna bakmadan, herkesi ve her kurumu eleştirmiştir. Günümüzde hala sürmekte olan sorunları Atatürkçü bir bakış açısıyla inceleyip çözümlenmiş ve onlara çözüm önerileri sunmuştur. Şanslıyız ki aydınlık düşüncelerini bizlere ulaştıracak zamanı bulabilmiş.

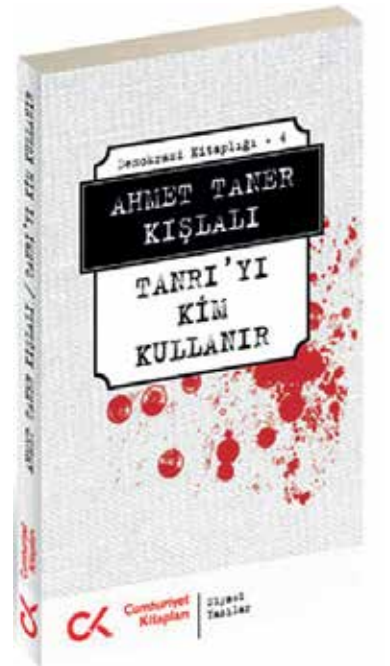
SIYASET BİLİMİ

Kışlalı, bu kitabında kimimize oldukça sıkıcı gelen siyaset bilimini akıcı bir dille işleyip konuyu halk diline indirgemeyi başarmış. Ancak kitap, buna karşın pek çok üniversite de derslere yardımcı kitap olarak önerilmeyi sürdürüyor. Kitapta günlük yaşantımıza iyiden iyiye işlemiş olan siyasetin aslında toplumsal bilimlerin bir dalı olduğunu bizlere hatırlatıyor; ve bu bilimin kuramından uygulamasına dek pek çok örneğe yer veriliyor. Özellikle kitabın sonraki baskılarında eklenen "Terörün Sosyolojisi" ölümlü, günümüzün en önemli sorunlarından birine ışık tutuyor.

TANRI'YI KİM KULLANIR

Ahmet Taner Kışlalı'nın Cumhuriyet gazetesindeki köşe yazılarından derlenen kitap, bize Kışlalı'nın hemen her konudaki düşüncelerini özetler nitelikte. Hem o gün yaşanan olayların tutarlı yorumlarını hem de daha o günlerden günümüze uzanan yazıları bir araya toplanmış. Özellikle başkanlık sistemi ve Fetullah Gülen ile ilgili yorumları, yakın geçmişte yaşadıklarımızı düşününce kendisinin ne kadar ileri görüşlü ve gerçekçi bir kimse olduğunu ortaya koyuyor. Kitabın son sayfasına, kendisinin Cumhuriyet gazetesindeki ölüm haberi yerleştirilmiş. Özgürlük ve kararlılık kokan sayfaların ardından, cesaretinin böyle taçlandırıldığını gördüğümüzde duygulanmamak elde değil.

ATATÜRK'E SALDIRMANIN DAYANILMAZ HAFİFLİĞİ

Eser Kışlalı'nın 8 Mart 1922 yılında yazdığı Mustafa Kemal'e Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği başlıklı köşe yazısından esinlenerek adlandırılmış. Neden eserin adının kitabın esin kaynağı olan köşe yazısından farklı olduğunu ise Kışlalı şu cümleler ile açıklıyor; Benim için, ikisi arasında yapay bir ayırım söz konusu değil. Yazarken ya da konuşurken hangisi dilimin ya da kalemimin ucuna gelirse, onu kullanırım. Ama son zamanlarda, sağda ve soldaki 'gerici'lerin 'Atatürk' adına gösterdikleri tepki bende bir karşı tepki doğurdu. Kitap 4 bölümde derlenmiş ve her biri "Kemalizm, Sosyal Demokrasi, Güneydoğu Sorunu, Kültür, Siyaset ve Ordu" üzerine geçmişten günümüze ışık tutan köşe yazılarından oluşuyor.

KEMALİZM LAİKLİK ve DEMOKRASİ

Ahmet Taner Kışlalı'nın Atatürk'e Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği kitabının 'Kemalizm Üzerine' olan bölümünün daha geniş ele alındığı ve devamı niteliğinde olan eserde Atatürkçülük yapıyorum sanarak Atatürk'e ihanet edenlerden bahseden birçok yazısı mevcut. Kemalizm'i madde madde Kemalizm'in ilkelerle, gençlikle, orduyla, kadınla ilişkilerini işlemiş olması Kemalizm'i öğrenmeye çalışan biz gençler için değerli bir hazine niteliğindedir.

Üç Kuruşluk Çıkarları İçin
Tarihi, Bilimi Hiç Sayanlar,
**Kendi Ceplerine De
Bir Şeyler Girecekse**
Vatanın Toprağını Bile Satanlar,
Menfaatle Kalkıp Para ile Yatanlar,
Sana Yer Bulamayabilirler Paşam;
**Ama Sen Vatandaşın
Baş Köşesindesin Hala**
TASALANMA!

Atatürk Gençliği

#KampüsündeAtatürkçülerVar